

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Факультет економіки та управління
Кафедра економіки та обліку

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Біржова торгівля

повна назва навчальної дисципліни

для підготовки
студентів
освітнього ступеня

бакалавр
молодший бакалавр, бакалавр
чи магістр

року набору

2018

галузі знань

07 Управління та адміністрування
шифр і назва галузі знань

спеціальності

076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
шифр і найменування спеціальності

освітня програма /
спеціалізація

Митна справа
назва освітньої програми / спеціалізації

статус дисципліни

обов'язкова
обов'язкова чи вибіркова

Харків, 2019 рік

Розробник:

Дяченко Катерина Сергіївна,
старший викладач кафедри економіки та
обліку

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю,
науковий ступінь, вчене звання повністю

20.09.2019 р.

підпис

К. С. Дяченко
ініціали та прізвище

Керівник (гарант)
освітньої програми

Шубіна Лідія Юріївна,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту
та торговельного підприємництва,
кандидат технічних наук, доцент

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю,
науковий ступінь, вчене звання повністю

20.09.2019 р.

підпис

Л. Ю. Шубіна
ініціали та прізвище

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
економіки та обліку

назва кафедри

протокол від 20.09.2019 р. № 3.

Зав. кафедри

підпис

Л. В. Гриневич
ініціали та прізвище

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії
інституту, протокол від 20.09.2019 р. № 3.

Голова методичної комісії

підпис

Р. А. Чемчикаленко
ініціали та прізвище

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Біржова торгівля» розроблена відповідно до освітньої програми підготовки бакалавра спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань про сутність і зміст біржової торгівлі та фахових компетентностей з методики проведення та оформлення операцій купівлі-продажу на біржовому ринку.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес функціонування біржового ринку, взаємодія основних його елементів.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни ґрунтуються на знаннях навчальних дисциплін «Економічна теорія», «Торговельне підприємництво», «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» та є основою для подальшого засвоєння навчальних дисциплін, таких як: «Економіка торгівлі», «Митно-посередницькі послуги».

Мова викладання – українська.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує набуття студентами:

загальних компетентностей:

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях;

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

фахових компетентностей:

ФК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних, біржових і митних структур;

ФК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин;

ФК 4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних, біржових і митних структур, зокрема вміння використовувати спеціальне програмне забезпечення;

ФК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної, біржової і митної діяльності.

програмних результатів навчання:

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі, біржової діяльності та митної справи й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях;

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для постановки та вирішення завдань в практичній підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності та митній справі;

ПРН 5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі, біржової діяльності та митної справи;

ПРН 11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі, біржової діяльності та митної справи для подальшого використання на практиці;

ПРН 12. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних, біржових та митних структур;

ПРН 13. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних, біржових та митних структур;

ПРН 14. Вміти застосовувати інноваційні підходи в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності та митній справі.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність біржової торгівлі та історія її еволюції

Основні риси та класифікація організованих ринків. Ринкові характеристики біржової торгівлі. Сучасні трансформації у сфері товарного обігу, оптового ринку. Розуміння біржової торгівлі та її відмінність від інших форм торгівлі. Виникнення та етапи еволюції світової біржової торгівлі. Найважливіші центри світової біржової торгівлі за різноманітними напрямками спеціалізації. Історичний досвід, умови сучасного відродження, становлення та розвиток біржової торгівлі в Україні. Форми державного регулювання. Законодавча база функціонування українських бірж.

Тема 2. Біржа як організатор торгівлі на ринку

Складові елементи поняття біржі, визначення поняття. Історія розвитку бірж. Основні функції біржі: організація біржових зборів для проведення гласних відкритих торгів; гарантування виконання біржових угод; розробка біржових контрактів; ціннісна функція; функція хеджування; спекулятивна біржова діяльність; інформаційна функція біржі; біржовий арбітраж. Види бірж за різними класифікаційними ознаками. Діяльність суб'єктів біржової інфраструктури ринку. Організації, які забезпечують нормальне функціонування біржової торгівлі: депозитарії; регістратори; клірингові (розрахункові) палати; інформаційні агентства; біржові склади.

Тема 3. Біржовий товар

Розподіл біржових товарів за групами. Сільськогосподарська сировина, лісові товари та продукти їх переробки. Промислова сировина. Фінансові інструменти. Види біржових контрактів. Вимоги до біржової угоди. Біржові контракти з реальними активами. Форвардний контракт. Традиційна процедура укладання спотового контракту на біржі. Характеристика біржових товарів. Характеристика сировинних товарів. Фінансові інструменти. Класифікація фінансових інструментів. Акція. Статутний капітал. Фундаментальні якості й ознаки акції. Визначення дивідендів. Боргові цінні папери. Основні ознаки боргових цінних паперів. Облігація. Вексель. Депозитний сертифікат. Лістинг.

Тема 4. Організаційно-правові засади діяльності біржі

Поняття засновників біржі, їх склад за видом біржі, зобов'язання як організаторів. Етапи процесу створення товарної біржі. Основні положення документів, що забезпечують організаційно-правові засади діяльності біржі, її реєстрацію та одержання ліцензії. Загально-організаційні засади біржі. Поняття члена біржі, їх кількість. Вартість «місця» на біржі. Особливості членства на різних біржах. Приймання нових членів біржі. Загальна організаційна структура біржі. Органи управління біржою. Громадська структура біржі: загальні збори членів біржі, виборчі органи (Біржовий Комітет, Рада біржі, Правління біржі, ревізійна комісія). Стаціонарна структура біржі: виконавчі (функціональні) та спеціалізовані підрозділи. Регламент біржі (правила біржової торгівлі), основні його розділи.

Тема 5. Учасники біржової торгівлі та їх роль у торговельно-посередницькій діяльності

Розподіл посередників, що укладають угоди, за джерелами одержання доходів за рахунок яких покриваються витрати і утворюється прибуток. Сутність діяльності посередників, які здійснюють операції від імені й за рахунок клієнтів: агентів представників, агентів-посередників, брокерів. Можливі форми організації посередницької діяльності (брокерських фірм, брокерських контор, відокремлених та невідокремлених брокерських підрозділів). Зміст діяльності посередників, що здійснюють операції за свій рахунок: дилерів (дилерських фірм, компаній), які функціонують на ринку реального товару, біржових дилерів, спекулянтів (дрібних спекулянтів, джоберів, трейдерів, скальперів, кулісьє). Склад учасників біржової торгівлі. Форми взаємовідносин підприємств з біржами.

Тема 6. Види, особливості та порядок укладання біржових угод

Визначення та характерні риси біржового товару. Основні класи біржових товарів. Поняття, характерні риси й види речовинного біржового товару. Класифікація товарів на вітчизняних товарних біржах. Вимоги до якості речовинних біржових товарів. Характеристики цінних паперів: часові, просторові, ринкові. Особливі властивості цінного паперу як біржового товару. Розташування різних цінних паперів залежно від рівня ризику й прибутковості. Склад біржового класу іноземної валюти. Котирування курсу валюти, його види. Поняття біржових угод і операцій. Види угод на товарній біржі: біржові угоди з реальним товаром, ф'ючерсні та опціонні. Класифікація угод з реальним товаром за різними ознаками: за терміном поставки реального товару, за умовами ознайомлення з товаром, залежно від особливостей формування контрактних цін, за умовами здійснення угод. Сутнісна характеристика ф'ючерсних угод, їх відмінності, переваги над угодами з реальним товаром. Поняття опціонних

угод, їх основні види. Механізм укладання угод на товарній, фондовій та валютній біржах.

Тема 7. Біржові операції на ф'ючерсному ринку

Визначення ф'ючерсної торгівлі, її мета. Особливості та сучасні тенденції розвитку ф'ючерсної торгівлі в Україні. Поняття ф'ючерсного контракту, його відмінні риси. Відзнаки ф'ючерсних контрактів від форвардних. Параметри стандартизації ф'ючерсних контрактів. Основні елементи механізму біржової ф'ючерсної торгівлі. Відносини підприємств з брокерами. Загальна характеристика основних функціональних видів операцій на ф'ючерсному ринку: купівля і продаж реального товару, хеджування, спекулятивні операції. Економічна логіка хеджування, його мета та функції на ф'ючерсному ринку.

Тема 8. Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку

Визначення опціонної угоди. Мета торгівлі опціонними контрактами. Характеристика різновидів опціонів: опціон-запиту (опціон call) і опціон-пропозиції (опціон put). Права й зобов'язання покупця й продавця опціону. Визначення премії (ціни) опціону під впливом внутрішньої й тимчасової вартості опціону. Фактори, що впливають на ціну опціону. Види позицій опціону. Основні цілі укладання опціонних угод. Переваги придбання опціонів. Різновиди опціонних стратегій.

Тема 9. Біржовий механізм ціноутворення

Принципи формування цін на біржі. Види біржових цін. Характеристика складових елементів біржової ціни на товарній біржі. Визначення й мета біржових котирувань ціни. Способи біржового котирування залежно від функції й характеру діяльності бірж, кількості угод. Поточне та підсумкове котирування цін. Встановлення ціни на аукціоні. Електронні торги. Метод встановлення єдиного курсу. Фіксинг як спосіб встановлення ціни. Правила, що дозволяють встановити фіксинг.

Методи прогнозування біржових цін: фундаментальний і технічний. Основні напрямки фундаментального аналізу біржового ринку: макроекономічний аналіз, індустріальний (галузевий) аналіз, аналіз конкретного підприємства, моделювання ціни цінних паперів. Використання індексів та коефіцієнтів при проведенні фундаментального аналізу фондового ринку. Основні теорії та принципи технічного аналізу. Інструментарій технічного аналізу: графіки, формації, індикатори.

Тема 10. Ефективність посередницької діяльності на біржі

Сутність ефективності посередницької діяльності на біржі. Вимір її за допомогою співвідношення результатів від діяльності до витрат на її здійснення. Забезпечення зростання ефективності посередницької

діяльності. Характеристика показників оцінки ефективності посередницької діяльності на біржовому ринку, що використовуються у процесі аналізу та прогнозування ефективної стратегії на перспективу.

Загальні показники ефективності посередницької діяльності: рівень прибутку на вкладений капітал, розрахунок умовного прибутку з агентських операцій, рентабельність поточних витрат, строк окупності вкладеного капіталу. Розрахунок ефективності агентських операцій: визначення ефективності відкриття підприємством власної брокерської контори на біржі та визначення ефективності окремих угод.

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

5.1. Теми лекційних занять

Теми дисципліни	Тема практичного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Сутність біржової торгівлі та історія її еволюції	Сутність біржової торгівлі та історія її еволюції	2			
Тема 2. Біржа як організатор торгівлі на ринку	Біржа як організатор торгівлі на ринку	2			
Тема 3. Біржовий товар	Біржовий товар	2			
Тема 4. Організаційно-правові засади діяльності біржі	Організаційно-правові засади діяльності біржі	2			
Тема 5. Учасники біржової торгівлі та їх роль у торговельно-посередницькій діяльності	Учасники біржової торгівлі та їх роль у торговельно-посередницькій діяльності	2			
Тема 6. Види, особливості та порядок укладання біржових угод	Види, особливості та порядок укладання біржових угод	2			
	Види, особливості та порядок укладання біржових угод	2			
Тема 7. Біржові операції на ф'ючерсному ринку	Біржові операції на ф'ючерсному ринку	2			
	Біржові операції на ф'ючерсному ринку	2			
Тема 8. Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	2			
	Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	2			
Тема 9. Біржовий механізм ціноутворення	Біржовий механізм ціноутворення	2			
	Біржовий механізм ціноутворення	2			
Тема 10. Ефективність посередницької діяльності на біржі	Ефективність посередницької діяльності на біржі	2			
Усього		28			

Лекційний матеріал доступний на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=574>.

Лекційний матеріал наведено у [2, 4].

5.2. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

5.3. Теми практичних занять

Теми дисципліни	Тема практичного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Сутність біржової торгівлі та історія її еволюції	Сутність біржової торгівлі та історія її еволюції	2			
Тема 2. Біржа як організатор торгівлі на ринку	Біржа як організатор торгівлі на ринку	2			
Тема 3. Біржовий товар	Біржовий товар	2			
Тема 4. Організаційно-правові засади діяльності біржі	Організаційно-правові засади діяльності біржі	2			
Тема 5. Учасники біржової торгівлі та їх роль у торговельно-посередницькій діяльності	Учасники біржової торгівлі та їх роль у торговельно-посередницькій діяльності	2			
Тема 6. Види, особливості та порядок укладання біржових угод	Види, особливості та порядок укладання біржових угод	2			
	Види, особливості та порядок укладання біржових угод	2			
Тема 7. Біржові операції на ф'ючерсному ринку	Біржові операції на ф'ючерсному ринку	2			
	Біржові операції на ф'ючерсному ринку	2			
Тема 8. Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	2			
	Торгівля опціонними контрактами на біржовому ринку	2			
Тема 9. Біржовий механізм ціноутворення	Біржовий механізм ціноутворення	2			
	Біржовий механізм ціноутворення	2			
Тема 10. Ефективність посередницької діяльності на біржі	Ефективність посередницької діяльності на біржі	2			
Усього		28			

Завдання до практичних занять наведено на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=574>.

5.4. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять (глосарій наведено у системі дистанційного навчання інституту).
4. Підготовка до практичних занять, тестування (тести наведено у системі дистанційного навчання інституту).
5. Контрольна перевірка кожним здобувачем особистих знань, запитання для самоконтролю, самостійне вирішення практичних завдань.
6. Опрацювання Інтернет-ресурсів за певною проблематикою навчальної дисципліни.
7. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Завдання до самостійної роботи наведено на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=574>.

Організація самостійної роботи студентів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про самостійну роботу студентів Харківського торговельно-економічного-інституту КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Не передбачено навчальним планом.

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Схема нарахування балів для студентів денної форми навчання

Навчальні роки	Поточний контроль (максимум 60 балів, мінімум 36)														Підсумковий контроль	Сума	
	Усього	у тому числі за темами															
		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13			
2019-2020	60	2	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	100

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для визначення рівня засвоювання студентами навчального матеріалу використовуються такі форми та методи оцінювання:

Поточний контроль:

- для студентів денної форми навчання: поточне тестування за темами дисципліни, розв'язання виробничих ситуацій, практичних завдань, виконання контрольних робіт.

Умовою допуску до підсумкового контролю є: отримання студентом не менше 36 балів за результатами поточного контролю.

Підсумковий контроль:

- для студентів денної форми навчання: письмовий екзамен.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про оцінювання результатів навчання студентів у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ;

- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела інформації

1. Організація біржової та банківської діяльності: навчальний посібник для студентів ВНЗ / А. Ф. Гойко, О. С. Гриценко, А. Л. Скрипник; за редакцією А. Ф. Гойко. – Київ: Київський Національний університет будівництва і архітектури, 2016. – 228 с.
2. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, Л. М. Таранюк; за редакцією І. М. Сотник, Л. М. Таранюка. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с.
3. Дяченко К. С. Біржова торгівля: методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи студентів / К. С. Дяченко. – Харків, 2019. – 22 с. – Рукопис.

10.2. Додаткові джерела інформації

4. Князь С. В. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: організаційно-методичні аспекти: навчальний посібник / С. В. Князь, Н. П. Яворська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 101 с.
5. Луценко О. П. Розробка інформаційної технології оцінки функцій ризику при біржовій торгівлі: автореферат дисертації кандидата технічних наук: 05.13.06 «Інформаційні технології» / О. П. Луценко; Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара. – Дніпропетровськ, 2016. – 26 с.
6. Про товарну біржу [Електронний ресурс]: Закон України № 1956-ХІІ від 10.12.1991 р. // Верховна Рада України. Законодавство України: [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>. – Станом на 29.08.2019. – Назва з екрана.
7. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон України № 3480-ІV від 23.02.2006 р. // Верховна Рада України. Законодавство України: [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/>. – Станом на 29.08.2019. – Назва з екрана.
8. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 448/96-ВР від 30.10.1996 р. // Верховна Рада України. Законодавство України: [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>. – Станом на 29.08.2018. – Назва з екрана.
9. Про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс]: Закон України № 222-VІІІ від 02.03.2015 р. // Верховна Рада України. Законодавство України: [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>. – Станом на 29.08.2019. – Назва з екрана.